

KHOA HỌC XÃ HỘI VÀ NHÂN VĂN VỚI GIÁO DỤC VÀ LỊCH SỬ

V. PUTIN. Stenograficheskiy otchet o vstreche s delegatami Vserossijskoj konferencii prepodavatelej gumanitarnykh i obshchestvennykh nauk. Novo-Ogarevo, 21/6/2007 goda. <http://www.president.kremlin.ru>

NGÔ THẾ PHÚC dịch
HỒ SĨ QUÝ hiệu đính

Gần đây, dư luận thế giới quan tâm nhiều đến phát biểu của Tổng thống Nga V. Putin ngày 21/6/2007 tại cuộc gặp mặt các đại biểu là những nhà giáo, nhà nghiên cứu về khoa học xã hội và nhân văn Nga ở Novo-Ogarevo, Moskva, sau khi Hội nghị toàn Nga cán bộ giảng dạy khoa học xã hội và nhân văn (KHXH&NV) kết thúc. Tại đây, vai trò của nước Nga và Liên bang Xô Viết trong Chiến tranh Thế giới II đã được đề cập. Tổng thống Putin khẳng định: "Trong bất kỳ trường hợp nào thì chúng ta cũng không sử dụng vũ khí hạt nhân đối với thường dân. Chúng ta không rải chất độc hoá học xuống hàng ngàn cây số vuông và không ném xuống một đất nước nhỏ một số lượng bom nhiều gấp bảy lần số bom đã dùng trong suốt thời gian cuộc Chiến tranh Thế giới II, như đã xảy ra ở Việt Nam chẳng hạn".

Tuy nhiên, tại cuộc gặp mặt này, những người tham dự đã trao đổi và đối thoại với Tổng thống về nhiều vấn đề khác của nền giáo dục Nga, của lịch sử nước Nga và của sự phát triển các KHXH&NV Nga. Chẳng hạn, về giáo dục, Putin cho rằng, không ai có thể đứng ngoài cuộc, thờ ơ trước vấn đề trí dục và đức dục của thế hệ trẻ, cần phải truyền thụ cho chúng những truyền thống và giá trị tốt đẹp nhất của văn hoá đất nước. Hay về vai trò của KHXH, Tổng thống Putin lưu ý: "Xã hội Nga ngày nay cần phải có những nghiên cứu sâu sắc về thế giới quan. Đáng tiếc là điều này thường bị khuất phục bởi nhu cầu xu thời, thời thượng. Chúng ta không cần phải xu thời - cái chúng ta cần là những ưu tiên cơ bản, những tri thức cơ bản trong lĩnh vực này, những tri thức sâu sắc, có ý nghĩa nền tảng. Và chúng ta không việc gì phải thoát ly những nền tảng đó... Thành tựu của các KHXH&NV là nhân tố để giải quyết các nhiệm vụ ưu tiên quốc gia".

Nhận thấy tài liệu này có giá trị tham khảo đặc biệt đối với giới KHXH nước ta, chúng tôi lược dịch một số đoạn có liên quan từ Biên bản tốc ký cuộc gặp gỡ này trên website của Tổng thống Putin (tài liệu được phép sử dụng). Đầu đề là do toà soạn đặt. Xin trân trọng giới thiệu với bạn đọc.

Hội nghị đã bế mạc. Tôi hy vọng đây là một hội nghị rất thú vị. Các nhà giáo và các nhà nghiên cứu - những người đang làm KHXH&NV, đã phát biểu.

Các bạn^(*) đều biết rất rõ rằng trong sự nghiệp khai sáng nhân văn, nước Nga luôn không đơn thuần chỉ là giữ vị trí hàng đầu, mà thường là giữ vị trí chủ đạo và tôi hy vọng trong tương lai chúng ta vẫn sẽ giữ được vị thế đó bởi trình độ trong lĩnh vực này là cái quyết định trình độ cả về mặt văn hoá lẫn về mặt đạo đức trong xã hội nói chung.

Xin lưu ý rằng trong điều kiện thế giới khá là nhiều mâu thuẫn ngày nay, giá trị của giáo dục nhân văn chỉ có thể ngày càng tăng, cho dù thoạt nhìn thì đi đâu vẫn là tri thức về các lĩnh vực mang tính ứng dụng liên quan đến kỹ thuật, đến kinh tế... Nhưng cần phải thấy vai trò của nước Nga trên thế giới và cần phải hiểu được những động cơ của sự tác động này hay khác giữa các hệ thống xã hội, giữa các quốc gia, giữa các nhà chính trị. Thiếu những cơ sở đó thì chúng ta không thể củng cố và phát triển đất nước. Và, cuối cùng, nếu thiếu những thành tựu KHXH&NV thì không thể nâng cao toàn bộ nền khoa học Nga lên một tầm vóc mới được. Bên cạnh việc phát triển các ngành khoa học tự nhiên, những thành tựu của các KHXH&NV là nhân tố để giải quyết các nhiệm vụ ưu tiên quốc gia.

Cùng với điều đó, việc đảm bảo về

mặt khoa học và nghiệp vụ cho lĩnh vực giáo dục nhân văn hiện nay, đôi khi, nói một cách nhẹ nhàng là đang chậm chân: chậm xét cả về mặt các sách giáo khoa hiện nay lẫn về mặt đào tạo chính đội ngũ chuyên gia, các nhà sư phạm.

Thực tế là không có các giáo trình phản ánh được một cách sâu sắc và khách quan những sự kiện của lịch sử hiện đại của đất nước. Các sách giáo khoa về lịch sử và KHXH&NV đúng là “dừng lại” ở thời kỳ những năm 90 thế kỷ trước. Hoặc là phản ánh thời kỳ ấy một cách hời hợt, trừu tượng - không những thế, nói một cách nhẹ nhàng, còn đầy mâu thuẫn - trong việc làm sáng tỏ các sự kiện của thời gian gần đây.

Giới chuyên môn nói rằng phần lớn các chủ đề đều không được trình bày một cách hệ thống. Người ta thường nói ở ta (Nga) còn thiếu những khuynh hướng và những trường phái nghiên cứu mới, để đưa ra được các luận thuyết lớn có khả năng giải thích các sự kiện đương đại. Mà nói như thế trong khi các trường phái khoa học Nga về triết học, luật học và sử học vốn nổi tiếng thế giới và đã từng được xếp vào hàng kinh điển của khoa học.

Ở đây, tất nhiên, cần phải đặc biệt nhấn mạnh triết học trong hệ thống tri thức chung. Xã hội Nga ngày nay cần phải có những nghiên cứu sâu sắc về thế giới quan. Đáng tiếc là điều này thường bị khuất phục bởi nhu cầu xu thời, thời thượng. Thật tiếc. Bởi chúng ta không cần phải xu thời (kon'jukturit') - cái chúng ta cần là những ưu tiên cơ bản, những tri thức cơ bản trong lĩnh

^(*) Xin dịch là "các bạn", vì trong cuộc gặp mặt này, Tổng thống Putin đã nhiều lần gọi những người tham dự là các "bạn đồng nghiệp" (kollegi).

vực này, những tri thức sâu sắc, có ý nghĩa nên tảng. Và chúng ta không việc gì phải thoát ly những nền tảng đó.

Tại Hội nghị này, theo tôi được biết, chúng ta đã nói về sự cần thiết phải hình thành các chuẩn giáo dục (obrazovatel'nyj standart), như cách nói của giới chuyên môn, chuẩn "thế hệ thứ hai". Rõ ràng, các chuẩn đang dùng hiện nay mới chỉ là tập hợp các yêu cầu trước hết là đối với học sinh: cần học những môn nào, với dung lượng kiến thức đến mức nào. Cách tiếp cận như thế đối với giáo dục không giải quyết được nhiệm vụ khẳng định các định hướng giá trị và hình thành nhân cách. Thực chất của chuẩn mới là nó phải đặt lên hàng đầu không phải là những kết quả trong việc đã dạy cho học sinh, sinh viên những môn học nào, mà là kết quả về mặt nhân cách nói chung. Ở đây, cái có vị trí hàng đầu, tất nhiên, là nội dung giáo dục, sự phù hợp của nội dung giáo dục với những yêu cầu của thời đại.

Ngoài ra, chuẩn giáo dục thế hệ mới cũng đặt ra những đòi hỏi mới đối với chính những người làm giáo dục, trong đó có các cán bộ giảng dạy lịch sử và KHXH&NV. Ai cũng biết rằng chỉ với hành trang kiến thức cũ thì không thể tiến lên được. Vì vậy cần phải giúp những người làm công tác giảng dạy cả bằng cách đào tạo lại, cả bằng khả năng tự đào tạo, bằng cách bổ sung và đổi mới vốn kiến thức nghề nghiệp của họ.

Điều đáng tiếc là, - mà tôi cũng không thường xuyên tiếp xúc với các thầy giáo ở các trường phổ thông lắm, nhưng dù sao thì thỉnh thoảng cũng có gặp - rõ ràng là ở đây có rất nhiều vấn đề. Việc chú ý đến hoạt động ở lĩnh vực

này còn rất ít, mà nói cho đúng là hoàn toàn không được chú ý đến. Và điều này trong tình hình hiện nay, là trái lại, rất cần phải giúp đỡ thật tích cực cho những người làm trong lĩnh vực này! Bởi vậy, việc không có các chuẩn chung - đã làm cho xã hội hoang mang mà các giáo viên cũng hoang mang!

Tôi xin nhấn mạnh phần đông các giảng viên dạy các môn này có trình độ học vấn chung cao, rất cao và trình độ đào tạo cũng cao. Đây là những người thực sự hiểu biết và yêu nghề. Trong quá trình chuyển sang chuẩn mới, cần phải quan tâm giữ gìn đội ngũ giáo viên đã có này. Và lại, số các giáo viên về KHXH&NV đang thiếu nghiêm trọng trong một số lĩnh vực ở các trường nông thôn. Ở đó, những môn quan trọng bậc nhất này (KHXH&NV) thường là do giáo viên các bộ môn khác đảm nhận dạy thêm. Cứ như thế điều này cũng chẳng quan trọng gì!

Xin lưu ý rằng sang năm học mới các nhà sử học và KHXH&NV của chúng ta sẽ có các giáo trình mới dành cho giáo viên. Mong rằng sắp tới đây sẽ biên soạn xong cả các sách giáo khoa loại này dành cho chính học sinh.

Một lần nữa tôi muốn nhấn mạnh rằng Nhà nước sẽ bằng mọi cách giúp đỡ các nhà sư phạm tài năng, sẽ tiếp tục cung cấp thêm trang thiết bị hiện đại cho các trường cả phổ thông lẫn đại học. Các bạn đều biết chúng ta đã thực hiện việc này trong khuôn khổ dự án nhà nước về giáo dục, hay nói chính xác hơn là đang làm, và sẽ tiếp tục triển khai rộng hơn công tác này.

Tuy nhiên cũng cần đề ra những

biện pháp bổ sung để khuyến khích các nhà nghiên cứu trong lĩnh vực các KHXH&NV. Ở đây trước hết phải nói tới sử học, triết học và chính trị học. Trên thực tế, các bộ môn này là cơ sở của các giáo trình về các KHXH&NV. Tôi muốn trở lại điểm này một lần nữa: đây là cơ bản của cơ bản. Bởi nếu không có một vốn tri thức rõ ràng, sâu sắc và cơ bản, đặc biệt là về các sự kiện lịch sử hiện đại thì chúng ta rất khó thực hiện tốt việc trao đổi kiến thức cho học sinh ở phổ thông cũng như ở đại học.

Liên quan tới điều này, tôi muốn lưu ý rằng phần lớn các hạn mức kinh phí hiện nay là dành chỉ cho các chuyến đi nước ngoài của các nhà khoa học. Tất nhiên đây là cách tạo điều kiện cho việc trao đổi khoa học và tăng cường tính cơ động của khoa học. Song như thế chưa đủ. Cần cân nhắc để đề ra được một hệ thống hạn mức kinh phí khuyến khích những người làm khoa học nhân văn, đặc biệt là những người đang tham gia biên soạn sách giáo khoa mới cho các trường đại học và phổ thông. Tôi cũng muốn nói đến các giáo trình nghiệp vụ, các tập văn tuyển, Atlas và các loại tài liệu khác nữa thuộc loại này. Ai cũng biết ở đây đang có rất nhiều nguồn thông tin cũng như nhiều quan điểm rất khác nhau. Trong khi đó, không phải tất cả các nhà xuất bản đều có ý thức trách nhiệm về nội dung của các tài liệu giáo trình loại này. Hoạt động của họ không đơn thuần là chỉ biết in ra, mà trước hết đây là một hoạt động có tính giáo dục. Thế nên các chuẩn giáo dục ở đây nhất thiết phải được đảm bảo thật tốt. Tôi nghĩ rằng vấn đề này cần được bàn thảo với đại diện các nhà xuất bản. Vấn đề tôi đang nói ở đây chính là

chuẩn giáo dục (standart obrazovanija), chứ không phải là chuẩn hoá tư duy (standartizacija myshlenija). Tôi không nói rằng phải “gọt” tất cả mọi người theo một chuẩn thống nhất như đã từng xảy ra vào cái thời chỉ có một hệ tư tưởng thống trị. Tất nhiên trong các sách giáo khoa có thể và cần phải trình bày các quan điểm khác nhau về các vấn đề của sự phát triển của xã hội và đất nước, nhưng các chuẩn chất lượng giáo dục thì phải được đảm bảo. Trong các bộ giáo trình, nếu như có trình bày các lập trường quan điểm nào đó, các cách tiếp cận và đánh giá, nhận định nào đó thì cần giới thiệu cả quan điểm đối chọi, chứ không áp đặt chỉ một cách nhìn, chẳng hạn như về tiến trình và về kết cục của cuộc Chiến tranh Vệ quốc vĩ đại; đó là cái tuyệt đối không được phép, thậm chí, điều này đôi lúc đã làm tổn thương đến tình cảm của nhân dân ta. Tôi đã thấy có những câu viết nhịu (sensacii) như vậy trong tài liệu giáo khoa.

Thưa các bạn đồng nghiệp! Hội nghị của các bạn hoàn toàn không phải là một sự kiện bình thường. Khó có thể coi nó là một cuộc gặp mặt đơn thuần của một ngành, một giới. Những chủ đề mà các bạn nêu lên thực tế là hiện nay đang được toàn thể xã hội Nga quan tâm. Không ai có thể đứng ngoài cuộc, thờ ơ trước vấn đề trí dục và đức dục của con em chúng ta, vấn đề truyền thụ cho chúng những truyền thống và giá trị tốt đẹp nhất của văn hoá nước nhà.

Nhân đây, tôi muốn thông báo để các bạn biết rằng hôm nay tôi đã ký Sắc lệnh thành lập Quỹ “Thế giới Nga”, mục

đích là học và phổ biến tiếng Nga trong nước ta cũng như trên thế giới và nói chung là quảng bá và phát triển di sản văn hoá vô cùng phong phú của nước Nga, mà phần quan trọng nhất trong đó chính là các khoa học nhân văn và tri thức nhân văn.

Xin nhắc lại, đây là nền tảng hình thành nên nhân cách và góp phần làm chủ mọi thứ tri thức khác. Nó giúp ích cho việc xây dựng một đời sống quốc gia hiệu quả cũng như một xã hội dân sự dân chủ. Và, tất nhiên, một nền giáo dục như vậy có ý nghĩa cực kỳ quan trọng đối với giới trẻ của chúng ta, xin nhắc lại, cả ở các cơ sở trung học lẫn các cơ sở đại học.

Khi trả lời ý kiến của M.S. Erokhina, giảng viên Đại học Sư phạm quốc gia Pskov về tình trạng lớp trẻ Nga trong khoảng hai mươi năm trở lại đây đã bị ngập trong dòng thông tin đầy mâu thuẫn về quá khứ lịch sử. Luồng thông tin đó không chỉ là các cách tiếp cận lý luận khác nhau, các cách giải thích hoặc những ý kiến đánh giá, nhận định khác nhau về các sự kiện lịch sử, mà còn là làm sai lệch các khung niên biểu lịch sử, Tổng thống Putin nói:

Người ta sẽ còn viết nữa! Chị biết đấy, nhiều sách giáo khoa là do những người ăn tiền tài trợ của nước ngoài viết. Họ thực hiện những việc ấy theo đơn đặt hàng của những người chi tiền. Chị hiểu không? Và đáng tiếc là những thứ ấy đang tấn công vào nhà trường, cả phổ thông lẫn đại học Nga.

... Xin lỗi, tôi phải dẫn các thí dụ về việc trình bày hoàn toàn sai lạc quá trình và các kết quả của lịch sử - đó là

thí dụ sáng rõ nhất và dễ hiểu nhất đối với chúng ta, - trình bày một cách sai lạc về quá trình và kết cục Chiến tranh Thế giới thứ II. Giá như trong đó viết rằng nước Anh đã mất khoảng 300 nghìn người trong Chiến tranh Thế giới thứ II, còn chúng ta thì mất 27 triệu người; như người ta đã viết trước đây trong giáo khoa, bao nhiêu đơn vị, bao nhiêu sư đoàn, bao nhiêu người và kỹ thuật của quân đội Đức quốc xã ở Mặt trận phía Đông và bao nhiêu ở các mặt trận khác; những số liệu vào thời kỳ thứ nhất, thời kỳ thứ hai và những cái khác nữa, v.v... - thì lúc đó muốn viết thế nào thì viết. Kết luận mà tác giả cuốn sách giáo khoa ấy đưa ra thế nào thì tùy, nhưng khi học sinh phải đọc được tất cả những cái đó để có sự phân tích, so sánh với thực tế những gì đã diễn ra trên mặt trận thứ hai khi nó được mở ra và sau đó, - các em sẽ có cách hiểu của riêng mình về vai trò và ý nghĩa của đất nước ta trong chiến thắng đối với chủ nghĩa Phát xít. Điều đó cần phải trình bày một cách trung thực chứ không được thiên vị, định kiến.

Tôi cho rằng mục đích cần đạt tới của chúng ta là: không được áp đặt quan điểm của riêng mình - tôi xin nhắc lại là, ngay cả các đại biểu của chính quyền hiện nay cũng không được áp đặt; mà cần trình bày một cách sáng rõ, chân xác và đúng đắn tài liệu sự kiện. Rõ ràng là tác giả của bất kỳ cuốn sách giáo khoa nào cũng không thể trốn tránh trình bày quan điểm của riêng mình. Nhưng nó phải được trình bày một cách xác thực và không áp đặt. Tôi tin rằng như vậy có ích hơn. Như thế sẽ giúp chúng ta định hướng đúng trong thế giới ngày nay và sẽ tạo ra được nơi

các công dân của chúng ta, trước hết là thế hệ trẻ, tình cảm tự hào về đất nước mình, vì đất nước có nhiều cái để tự hào.

Khi đáp lời giảng viên G. V. Alekseevich, giáo viên môn lịch sử, KHXH&NV và văn học thế giới, trường trung học số 33, Jarkutsk, Tổng thống Putin nói:

...Về những trang có vấn đề nào đó trong lịch sử của chúng ta - thì vâng, có. Lịch sử của bất kỳ quốc gia nào cũng có những trang như thế! Ở ta, những trang như thế còn là ít hơn ở một số nước khác. Và ở ta, những trang ấy cũng không khủng khiếp bằng một số nước khác. Đúng, ở ta đã từng có những trang đáng sợ: hãy nhớ lại những sự kiện bắt đầu từ năm 1937, xin đừng quên về điều này. Nhưng ở các nước khác cũng chẳng ít hơn, còn khủng khiếp hơn. Trong bất kỳ trường hợp nào thì chúng ta cũng không sử dụng vũ khí hạt nhân đối với thường dân. Chúng ta không rải chất độc hoá học xuống hàng

ngàn cây số vuông và không ném xuống một đất nước nhỏ một số lượng bom nhiều gấp bảy lần số bom đã dùng trong suốt thời gian cuộc Chiến tranh Thế giới lần thứ II, như đã xảy ra ở Việt Nam chẳng hạn. Nước ta cũng không hề có những trang đen tối khác, như chủ nghĩa Quốc xã chẳng hạn.

Có biết bao nhiêu điều đã xảy ra trong lịch sử mỗi quốc gia và mỗi dân tộc! Và không thể cho phép người ta áp đặt cho chúng ta cái cảm giác ta là kẻ có tội, - Hãy để cho họ tự xét lại mình. Nhưng với bản thân mình, chúng ta cũng đừng quên về điều đó và chúng ta sẽ không bao giờ quên điều đó. Nhưng đồng thời, tất nhiên, chúng ta sẽ xuất phát từ chỗ cho rằng nguyên tắc và phương thức quan trọng nhất để tổ chức nhà nước và xã hội ta sẽ là hướng vào những nhu cầu của công dân, để phát triển nó, để bảo vệ nó. Dân chủ sẽ là phương thức tổ chức của xã hội và Nhà nước chúng ta.